

Miljökonsekvensbeskrivning

Översiktsplan 2040, Samrådshandling

**Tomelilla
kommun**

Beställare: Tomelilla kommun, orgnr: 212000-0886
Uppdragsansvarig: Priyanka John, priyanka.john@tomelilla.se

Utförare: Ekoll AB (556798-9511), ekoll@ekoll.net
Projektansvarig: Bettina Ekdahl, bettina.ekdahl@ekoll.net
Författare: Bettina Ekdahl, Marika Stenberg, Pia Hertonsen

Sammanfattning

Förslaget till ny översiktsplan (*Översiktsplan 2040*) bedöms sammanfattningsvis medföra en tydligare bild av önskade utvecklingsinriktningar inom Tomelilla kommun jämfört med gällande översiktsplan (*Översiktsplan 2025 med utblick mot 2040*). Det nya förslaget samordnas bättre med det större antalet överlappande dokument i form av andra planer och program i jämförelse med nollalternativet (gällande ÖP) där samordningen inte är lika tydlig. Helhetsbedömningen för ÖP 2040 blir därför att möjligheterna för Tomelilla kommun att kunna driva utvalda utvecklingsinriktningar framåt har förbättrats.

ÖP 2040 bedöms i sin helhet inte medföra några påtagliga eller stora konsekvenser för miljön. Mindre risk för negativ påverkan förekommer (tabell 1) men denna risk är i flera fall möjlig att minska eller undvika beroende på hur exempelvis kommande detaljplanarbete och utredningsprojekt utformas. Möjliga positiva konsekvenser kan förväntas för grön infrastruktur och vattenkvalitet.

Tabell 1. Sammanfattning av MKB:n bedömningar av aspekter där ÖP:n kan medföra betydenade miljöpåverkan.

Aspekt	ÖP	Bedömning
Jordbruk 3 kap. 4 § MB	ÖP avser att ta mindre markområden av mestadels lägre klassning (klass 3-5) i anspråk för bostäder och verksamheter. I enstaka fall tas jordbruksmark av högre klass i anspråk (som högst klass 8).	Risk för små negativa konsekvenser
Skogsbruk 3 kap. 4 § MB	ÖP avser inte att ta skogsområden i anspråk förutom enstaka mindre skogsmarktytor i samband med detaljplanarbete i Brösarp.	Obetydliga konsekvenser
Natur-, kultur och friluftsliv 3 kap. 6 § MB	ÖP tar stor hänsyn till riksintressena och deras värdekärnor. Mindre bebyggelse planeras inom ett riksintresse för friluftsliv och i närheten av ett riksintresse för naturvård. Ett utredningsområde för etablering av vindkraft föreslås inom ett riksintresse för kulturmiljövård.	Risk för små negativa konsekvenser (naturvård, kulturmiljövård) Obetydliga konsekvenser (friluftsliv)
Rörligt friluftsliv 4 kap. 2 § MB	ÖP tar stor hänsyn till riksintressena och deras värdekärnor. Mindre bebyggelse planeras inom ett riksintresse.	Obetydliga konsekvenser
Natura 2000	ÖP tar stor hänsyn till Natura 2000-områden och deras värdekärnor. Exploatering (utredningsområden för vindkraft) föreslås i vissa fall i närheten av Natura 2000-områden.	Obetydliga konsekvenser, alternativt risk för små negativa konsekvenser
Grön infrastruktur	ÖP har en ambition att knyta samman befintliga grönområden med ny eller förstärkt grönstruktur.	Möjlighet till positiva konsekvenser
Kulturmiljö	ÖP tar hänsyn till befintliga kulturmiljöstråk och andra kulturvården såsom fornlämningar. I enstaka fall berört kulturmiljöstråk av planerad bebyggelse som ska anpassas för att passa in i kulturmiljön.	Obetydliga konsekvenser, alternativt risk för små negativa konsekvenser

Vattenkvalitet	ÖP verkar för ett fortsatt mellankommunalt samarbete för att kunna efterleva vattendirektivet och MKN. Därutöver föreslås strategier för bland annat dag- och spillvattenhantering att tas fram.	Möjlighet till positiva konsekvenser
Klimatanpassning	ÖP diskuterar möjligheten att anpassa tätorternas skyfallshantering. ÖP strävar att efterleva lokala och nationella mål för klimatanpassning.	Möjlighet till positiva konsekvenser

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Bakgrund och syfte.....	6
Avgränsningar	6
Angränsning i sak.....	6
Avgränsning i tid.....	7
Avgränsning i rum	7
Bedömningsgrunder för MKB	8
Miljöbalken	8
Miljökvalitetsnormer	8
Plan- och bygglagen.....	8
Relevanta nationella och globala mål	8
Sammanfattning förslag till översiktsplan 2040.....	10
Vision och utvecklingsinriktningar	10
Naturresurser	10
Kommunikationer	10
Tillväxt.....	11
Omvärldsfaktorer.....	11
Nollalternativ	11
Konsekvensbedömning	13
Hushållning av mark.....	13
Förändrad markanvändning i tätorter	13
Infrastruktur.....	14
Samlad bedömning hushållning av mark.....	14
Naturmiljö	14
Grön infrastruktur	15
Skyddade områden och arter	16
Kulturmiljö	17
Riksintressen för kulturmiljövård	18
Kulturmiljöstråk	18
Fornlämningar.....	18
Samlad bedömning kulturmiljövård	18
Vatten.....	19
Dagvatten	19
Vattendrag	19
Samlad bedömning vatten	20
Nationella miljömål	20
Rikt växt och djurliv	20
Myllrande våtmarker.....	20
Levande skogar	21
Bara naturlig försurning.....	21
Ett rikt odlingslandskap	21
Levande sjöar och vattendrag	21
Ingen övergödning	21
Begränsad klimatpåverkan.....	22

Bakgrund och syfte

Tomelilla kommun har tagit fram ett förslag till ny översiktsplan *Översiktsplan 2040*. Flera aspekter i gällande översiktsplan (*Översiktsplan 2025 med utblick mot 2040*) är fortfarande aktuella men vissa justeringar och kompletteringar har genomförts för att planen ska vara aktuell i förhållande till bland annat gällande lagstiftning. Översiktsplanen är ett av kommunens viktigaste dokument och har en strategisk betydelse gällande fysisk planering och beslut.

Enligt 6 kap. 3 § miljöbalken ska en kommun genomföra en så kallad strategisk miljöbedömning varje gång det upprättas eller görs ändringar i planer eller program där genomförandet av planen, programmet eller ändringen kan antas innebära en betydande miljöpåverkan. En översiktsplan antas alltid kunna medförda betydande miljöpåverkan och ska alltid kombineras med en strategisk miljöbedömning. Miljöbedömningen ska vara ett pågående arbete under hela processens gång vid framtagandet eller ändring av planer och program där en del av miljöbedömningen utgörs av en miljökonsekvensbeskrivning (MKB).

MKB:n redogör för de konsekvenser som översiktsplanen bedöms kunna få på sikt. Konsekvenserna bedöms utifrån kraven som finns listade i Miljöbalken (MB) och Plan- och bygglagen (PBL). I MB och PBL beskrivs de formella krav som behöver beaktas vid fysisk planering. I PBL finns bestämmelser kring vad en översiktsplan ska innehålla och hur processen vid framtagandet ska genomföras. I MB finns bestämmelser kring vad en strategisk miljöbedömning ska innehålla. De båda lagarna refererar återkommande till varandra och båda lagarna är därför aktuella att tillämpa samtidigt.

Avgränsningar

Angränsning i sak

MKB omfattning och detaljeringsgrad är begränsad till vad som är rimligt utifrån befintligt kunskapsunderlag i kombination med ÖP:s detaljeringsgrad. Därutöver har omfattningen avgränsats till vilka aspekter av planen som bedöms kunna medföra betydande miljöpåverkan (positiv eller negativ) i samband med ett avgränsningssamråd som genomförts med Länsstyrelsen samt berörda grannkommuner. En lokalt betydande miljöpåverkan för ett enskilt förslag behöver nödvändigtvis inte betyda att översiktsplanen i stort har en betydande miljöpåverkan. Den betydande miljöpåverkan bedöms därför utifrån hela översiktsplanen. Översiktsplanens utvecklingsinriktningar syftar inte till att ge negativa miljökonsekvenser men dess förslag kan ändå leda till negativa miljökonsekvenser.

Nedanstående aspekter bedöms vara de som ÖP kan antas innebära en risk för betydande miljöpåverkan:

- Hushållning av mark
- Naturmiljö
- Kulturmiljö

- Vatten

Avgränsning i tid

Översiktsplanen och därmed också MKB:n har en tidshorisont som sträcker sig fram till 2040. Vid denna tidpunkt antas översiktsplanens visioner och mål vara realiserade och konsekvenser bedöms utifrån denna synvinkel.

Avgränsning i rum

I första hand behandlar MKB:n samma område som översiktsplanen omfattar, det vill säga området inom Tomelilla kommuns kommungränser. Centralorten Tomelilla med omnejd tas inte upp i denna MKB eftersom en fördjupad översiktsplan kommer att tas fram för centralorten. Om det förekommer fall där föreslagen utveckling ger upphov till konsekvenser utanför kommunens gränser beskrivs även dessa.

Bedömningsgrunder för MKB

Miljöbalken

Enligt 6 kap. 2 § MB ska det för varje berörd miljöaspekt göras en bedömning om planens planerade åtgärder orsakar en *påverkan* på miljön som i sin tur resulterar i *miljöeffekter* som i sin tur leda till olika *konsekvenser*.

- **Påverkan** – definieras i aktuellt fall som en riktlinje, en strategi eller en fysisk åtgärd som beskrivs i planförslaget.
- **Miljöeffekt** – definieras som den försändning som uppstår till följd av påverkan. Miljöeffekterna kan vara negativa eller positiva, tillfälliga eller bestående, kumulativa eller inte kumulativa samt om de uppstår på kort, medellång eller lång sikt.
- **Konsekvens** – definieras som den betydelse som miljöeffekterna får för en viss aspekt, exempelvis biologisk mångfald, klimat eller människors hälsa, förutsatt att planerna genomförs. Konsekvenserna kan bedömas vara av olika grad (inga/obetydliga, små, påtagliga eller stora).

Försiktighetsprincipen i 2 kap. 3 § MB ska tillämpas vid bedömningarna i de fall det finns kunskapsluckor eller osäkerheter kring eventuella konsekvenser. Märk väl att det alltid förekommer osäkerheter kring antaganden om framtiden och bedömningarna är gjorda utifrån aktuellt kunskapsläge.

Miljökvalitetsnormer

I 5 kap. MB finns bestämmelser kring hur föreskrifter kring miljökvalitetsnormer (MKN) ska tas fram av regeringen. Kommuner och myndigheter är skyldiga att ansvara för att miljökvalitetsnormerna följs vid fysisk planering. Syftet med miljökvalitetsnormer är att reglera diffusa utsläppskällor som kan skada exempelvis luft och vatten. Miljökvalitetsnormerna kan ses som ett styrmedel för att uppnå miljökvalitetsmålen frisk luft, god bebyggd miljö, levande sjöar och vattendrag, hav i balans samt levande kust och skärgård, bara naturlig försurning, ingen övergödning och grundvatten av god kvalitet.

Plan- och bygglagen

I 2 kap. PBL beskrivs att hänsyn ska tas till natur- och kulturmiljövärden, miljö- och klimataspekter. Företräde ska ges åt sådan användning av mark- och vatten som medför god hushållning enligt 3 kap. och 4 kap. MB.

Relevanta nationella och globala mål

Sveriges 16 miljömål fungerar som riktmärken för miljöarbetet i Sverige. Generationsmålet är det övergripande målet för de nationella miljömålen och syftar, enligt riksdagens definition, till att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. Detta ska ske utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Miljökvalitetsmålen beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till.

Av de 16 miljömålen har MKB:n valt att ta upp det urval av miljömål vilka det nya förslaget till ÖP bedöms kunna orsaka betydande miljöpåverkan på:

- Begränsad klimatpåverkan
- Bara naturlig försurning
- Ingen övergödning
- Levande sjöar och vattendrag
- Myllrande våtmarker
- Levande skogar
- Ett rikt odlingslandskap
- Ett rikt växt- och djurliv

Sammanfattning förslag till översiktsplan 2040

Vision och utvecklingsinriktningar

Översiktsplanen för Tomelilla kommun fokuserar på hållbar samhällsutveckling och strävar mot visionen ”I Tomelilla på Österlen odlar vi matkultur och kreativitet. Vår gemensamma innovationskraft ger näring och hållbar tillväxt”. Planen genomsyras av kommunens Livskvalitetsprogram och Klimatprogram, vilka bland annat inkluderar Agenda 2030-mål och Parisavtalets mål. En viktig röd tråd är också vikten av beredskap för förändringar.

Översiktsplanen fokuserar på tre kommunövergripande utvecklingsinriktningar:

- Bevara och utveckla ett unikt landskap tillsammans med verksamheter i dessa miljöer,
- skapa attraktiva boendemiljöer och trygga sammanhang för hela livet,
- samt utveckla robusta infrastrukturer och kommunikationer.

Naturreсурser

Planen visar kommunens ambition att utveckla grönstråk som binder samman viktiga sammanhängande naturområden, vilket främjar biologisk mångfald och minska barriäreffekter från olika typer av infrastruktur och intensivt produktionslandskap för att underlätta människor och djurs möjlighet att nå dessa naturområden. Det är viktigt att utveckla en sammanhängande och utvecklad grönstruktur som ökar tillgängligheten, främjar friluftsliv och samtidigt förbättrar förutsättningarna för växter, djur och olika ekosystemtjänster. Planen framhåller också betydelsen av areella näringar, som jord- och skogsbruk, både för näringslivet, ekosystemen och livsmedelsförsörjningen. Denna ambition följer exempelvis Länsstyrelsens Skånes naturvårdsstrategi för Skåne, Regionplanen Skåne 2022–2040 samt kommunens tematiska tillägg till översiktsplan 2025, Natur- och parkprogram för Tomelilla kommun.

Kommunikationer

I översiktsplanen pekar kommunen på utvecklingen av kollektivtrafik- och servicenoder, identifierade som strategiska platser för att förbättra tillgängligheten till olika delar av kommunen och det flerkärniga Skåne, samt förbättra servicen på landsbygden. Detta gör det möjligt för både invånare och företag att leva och verka inom kommunen på ett hållbart och tryggt sätt. Noderna, belägna längs viktiga kollektivtrafikstråk, ska erbjuda en infrastruktur av hög kvalitet för snabba resor och effektiv transport. Kommunen siktar på att tillhandahålla frekvent kollektivtrafik, förbättra noderna med pendlarparkering, och säkra gång- och cykelvägar. Planer som tagits i beaktande för förbättrad tillgänglighet och kommunikation är bland annat Trafikförsörjningsprogrammet för Skåne och Sydöstra Skånes samarbetskommittés infrastrukturstrategi.

Tillväxt

Översiktsplanen redogör för en befolkningsökning av mellan 840 (prognos) och 1340 (politisk ambition) personer fram tills 2040. De utpekade utbyggnadsområdena är i tätorterna och större småorter och i största utsträckning där gällande detaljplaner finns. Detta är i linje med ambitionen att bygga nära befintlig infrastruktur och i nära anslutning till kollektivtrafik- och servicenoder.

Omvärldsfaktorer

Tomelilla kommun ser beredskap för förändringar, både i form av säkerhetspolitiska utmaningar och klimatförändringar, som centrala aspekter i samhällsplaneringen. Ny bebyggelse eller ändrad mark- och vattenanvändning bedöms utifrån totalförsvarets behov men även förväntade klimatförändringar. Transportinfrastrukturen ska vara robust och kunna hantera störningar. Kommunen förbereder sig för förändringar i vädermönster, inklusive ökad frekvens av extrema väderhändelser, och arbetar för att skydda både människor och infrastruktur. Social sammanhållning är en viktig del i kommunens beredskapsarbete. Genom att mobilisera resurser och invånare vid händelser av kris skapas ett mer tåligt och anpassningsbart samhälle.

Klimatförändringarna medför också utmaningar för skötsel och planering av grönytor och naturområden, inklusive förändringar i vattenflöden, temperatur och spridningen av invasiva arter. Kommunen anser att genom framsynt planering där värdefulla naturområden skyddas och kopplas samman, kan trenden med förlust av biologisk mångfald vändas.

Nollalternativ

Nollalternativet innebär att arbetet enligt gällande detaljplan från 2018 (*Översiktsplan 2025 med utblick mot 2040*) fortsätter tills vidare. Det innebär att Tomelilla kommun ska arbeta för att inte detaljplanelägga högproduktiv jordbruksmark, ett markslag som är vanligt förekommande inom kommunen. Det finns dock områden men åkermark av sämre kvalitet samt impedimentmark där möjlighet för att byggnation kan medges för att skapa en levande landsbygd. Hänsyn ska även tas till klimatpåverkan. Utöver detta förespråkar Tomelilla kommun en fortsatt förtätning av både centralorten och övriga tätorter samt omvandling av tidigare verksamhetslokaler till bostäder. Här ska hänsyn tas till avståndet till serviceutbud och kollektivtrafik. Vid byggnation ska naturvärden beaktas och bör undvikas i utpekade värdefulla naturområden.

Vidare finns i översiktsplanen ett ställningstagande att Tomelilla kommun i sitt arbete ska värna och förvalta natur för nuvarande och kommande generationer. Här har kommunen utöver sina egna kommunala mål en lång rad regionala och nationella bestämmelser, målsättningar och områdesskydd att förhålla sig till. De miljö kvalitetsmål som Tomelilla kommun lyfter fram som, särskilt relevanta för naturen i kommunen omfattar:

- levande sjöar och vattendrag
- grundvatten av god kvalitet
- myllrande våtmarker
- levande skogar

- ett rikt odlingslandskap
- god bebyggd miljö
- ett rikt växt- och djurliv

För att bistå vid till exempel skötsel av kommunens natur- och grönområden finns ett natur- och parkprogram med riktlinjer och prioriteringar gällande kommunens värdefulla natur. Detta program hjälper även till att sprida kunskap om dessa miljöer och värnar om den tätortsnära rekreationen. Någon förstärkning av befintlig grönstruktur eller utveckling av grön infrastruktur beskrivs inte i nollalternativet.

Precis som för naturmiljö och biologisk mångfald har Tomelilla kommun en rad regionala, nationella samt internationella mål och direktiv att förhålla sig till gällande vatten och klimat. Inom kommunen arbetar man för att utpekade vattenförekomster ska uppnå vattendirektivets mål. Målsättningen är också att vattendragens avrinningsområde inte bör exploateras på ett sådant sätt att risken för översvämningar ökar. Kommunen ska verka för att minska näringsläckage från jordbruks- och skogsmark till sjöar och vattendrag.

I den gällande ÖP finns riktlinjer som fastslår att vid exploatering ska kulturvärden beaktas och inte påverka kulturmiljön negativt. Kommunen har utöver egna riktlinjer även regionala program för natur- och kulturmiljö samt nationella riksintressen att förhålla sig till.

Konsekvensbedömning

Hushållning av mark

Enligt 3 kap. 4 § MB får brukningsvärd jordbruksmark endast ianspråk tas för bebyggelse om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och om behovet inte kan tillgodoses genom att annan mark tas i anspråk. I samma paragraf anges att skogsmark som har betydelse för skogsnäringen skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra ett rationellt skogsbruk.

Förändrad markanvändning i tätorter

I ÖP föreslås i huvudsak mindre utvecklingsområden i kommunens tätorter för att kunna möta den förutspådda befolkningsökningen. Även mindre verksamhetsområden föreslås för att gynna näringslivet inom kommunen. Förtätning avses att prioriteras för att undvika ianspråktagande av oexploaterad mark vilket bedöms som positivt. Däremot finns undantag som kan tolkas avvika från riktlinjen kring förtätning:

- I Lunnarp planeras en utökning av tätorten i form av bostäder och verksamheter som motsvarar åtminstone en tredjedel av befintlig bebyggelse. Dock sker den största delen av denna utökning på mindre brukningsvärd jordbruksmark (klass 4 på en 10 gradig skala) men även på jordbruksmark av klass 7.
- I Smedstorp tas även en förhållandevis stor, i jämförelse med tätortens befintliga storlek, yta av jordbruksmark i anspråk i utkanterna av tätorten vilket innebär en utökning i stället för en förtätning. Dock sker den största delen av denna utökning på mindre brukningsvärd jordbruksmark (klass 3, 4 och 5 på en 10 gradig skala) men även mindre ytor på jordbruksmark av klass 8.
- I Brösarp föreslås bostäder och verksamheter utanför tätorten Brösarp där skogsmark tas i anspråk söder om tätorten. Denna föreslagna bebyggelse ligger inte i direkt anslutning till befintlig tätort utan blir en framtida förlängning av tätorten.

Motiveringen till val av mark är bristen på alternativ mark samt att den åkermark som föreslås tas i anspråk väljs utifrån hur brukningsvärd den bedöms vara. Denna viljeriktning bedöms som positiv och bedöms efterleva de allmänna hushållningsbestämmelserna. Det faktiska valet av mark i ÖP bedöms vara ett av de bästa möjliga för att efterleva bestämmelserna i 3 kap. 4 § MB.

Totalt beräknas 402 nya bostäder att uppföras i kommunens tätorter utanför centralorten, varav 286 radhus och 116 lägenheter. Om alla bostäder uppförs bedöms det motsvara en inflyttning på åtminstone 688 personer förutsatt att det bor minst två personer i varje radhus och minst en person i varje lägenhet. Det skulle i sin tur motsvara ca 82 % av den förväntade befolkningsprognosen respektive ca 51 % av den politiska ambitionen. I den kommande fördjupade översiktsplanen (FÖP) för centralorten tillkommer ytterligare detaljplanlagda områden för bostäder. Dessa förväntas bli av större omfattning än de som beskrivs i ÖP. Bedömningen är därför att ÖP och FÖP tillsammans planerar för ett större antal bostäder än vad som motsvarar behovet för den framtida befolkningsprognosen.

Infrastruktur

Översiktsplanen föreslår förstärkning av befintligt vägnät där riksväg 11 och riksväg 19 utgör de viktigaste förbindelserna mellan olika knutpunkter i sydöstra Skåne. Väg 11, mellan Tomelilla och Anklam, föreslås av Trafikverket att byggas om till 2+1 väg för att öka trafiksäkerheten. Separata miljökonsekvensbeskrivningar för utbyggnadsprojekten har tagits fram av Trafikverket. Det bedöms som positivt för hushållningen av bruksbar mark att utveckling av infrastrukturen fokuserar på befintligt vägnät och att inga nya vägsträckningar föreslås. Cykelleder föreslås att utvecklas och knyts samman längs befintligt vägnät vilket bedöms som positivt då mindre areal av bruksbar mark då bedöms behövas tas i anspråk.

Samlad bedömning hushållning av mark

I sin helhet är planerad bebyggelse av mindre karaktär och i nära anslutning till befintliga tätorter. Någon ny bebyggelse planeras inte på nya platser utanför tätorterna på nya platser i landskapet vilket bedöms som positivt för bevarandet av bruksvärd jordbruks- och skogsbruksmark. Andra hårdgjorda ytor som exempelvis vägar och GC-vägar planeras därutöver längs befintligt vägnät. Den totala påverkan med avseende på inanspråktagande av bruksvärd mark som redovisas i ÖP bedöms därmed få små, bestående negativa effekter på lång sikt. Konsekvenserna bedöms bli små för den totala arealen av jordbruksmark inom kommunen som då omvandlas till hårdgjorda ytor och tomtmark.

För att öka sannolikheten att hushållningsbestämmelserna efterlevs föreslås följande åtgärder:

- Inanspråktagande av jordbruksmark eller annan ej tidigare detaljplanlagd mark ska ytterligare motiveras i samband med prövning av detaljplan i det enskilda fallet. Särskilt i de fall där principen om förtätning inte anses vara möjlig.
- I föreslagna utvecklingsområde ska andelen hårdgjorda ytor minimeras så långt det är möjligt.
- Antalet bostäder som planeras behöver samordnas och motiveras tillsammans med FÖP för att säkerställa att ingen bruksbar mark tas i anspråk utan att behovet finns. Utbyggnaden kan även ske etappvis efterhand som behovet av nya bostäder behöver mötas.
- Vid ny bebyggelse på landsbygden ska kommunens viljeriktningar för bebyggelse på landsbygden tillämpas.

Naturmiljö

I 3 och 4 kap. MB finns bestämmelser kring god hushållning av mark- och vattenområden där särskilt känsliga områden ur ekologisk synpunkt ska, så långt det är möjligt, skyddas från åtgärder som kan skada naturmiljön. Inom Tomelilla kommun finns sådana mark- och vattenområden utpekade som riksintressen för naturvård och friluftsliv (3:6 MB) och riksintressen för rörligt friluftsliv (4:2 MB).

I 7 och 8 kap MB finns bestämmelser kring skydd av områden respektive djur och växter samt begränsning av spridning av invasiva arter. De typer av skyddade områden enligt 7 kap. MB som förekommer inom Tomelilla kommun är

naturreservat, Natura 2000-områden, djur- och växtskyddsområde, vattenskyddsområden, biotopskyddsområden och strandskyddsområden.

I artskyddsförordningen finns bestämmelser kring fridlysning av djur- och växtarter och för de arter som har ett gemensamt bevarandebestånd inom EU, så kallade Natura 2000-arter, vilka finns upptagna i EU:s art- och habitatdirektiv samt fågeldirektiv. Exempelvis omfattas flera av Tomelilla kommuns ansvararter av fridlysningsbestämmelserna och EU-direktiven.

Grön infrastruktur

Kommunen beskriver en ambition att bevara och utveckla befintliga naturområden och försöka stärka grönstrukturen emellan dessa för att minska barriäreffekter för både människor, djur och växter. Ambitionen omfattar även att utveckla mellankommunala områden i behov av förstärkt grönstruktur. Det är positivt att naturens egenvärde lyfts fram utöver värdet för människan och att det finns en viljeriktning att knyta samman befintliga naturområden med varandra. Därutöver lyfts rekreativvärdena för människan fram.

Det tematiska tillägget till gällande ÖP, Natur- och parkprogrammet, har integrerats i det nya förslaget till ÖP för att bättre kunna inkludera visioner rörande natur i planarbetet. I ÖP finns nu riktlinjer och utvecklingsmöjligheter beskrivna som är möjliga för att ambitionen ska kunna uppnås. Det är positivt att programmet inkorporerats i förslaget till ny ÖP för att minska risken att inte gå miste om strategiska synsätt som behöver integreras i översiktsplanen.

I Regionplanen Skåne 2022–2040 listas särskilt prioriterade biotoper som är av betydelse för grönstrukturen i Skåne. Flera av dessa biotoper förekommer inom Tomelilla kommun exempelvis sandmarker och ädellövskog. I vissa fall förekommer biotoperna även inom tätorterna, utanför skyddade områden, exempelvis sandmarker inom tätorten i Brösarp. Det är positivt att kommunen visar en ambition att bevara denna typ av biotoper eftersom skyddade och hotade arter i flera fall är knutna till denna typ av biotoper.

ÖP:n nämner att lämplighet för större anläggningar så som exempelvis solcellanläggningar ska ske med hänsyn till bland annat natur, kultur och friluftsliv för att kommunen ska kunna verka för bevarandet av befintlig grönstruktur vilket bedöms som positivt.

Samlad bedömning grön infrastruktur

Den ambition som beskrivs angående kommunens grönstruktur bedöms som positiv för biologisk mångfald och för friluftslivet. Att befintliga grönområden kan knytas samman bedöms öka spridningsmöjligheterna för arter och möjligheterna för friluftsliv över kommungränserna vilket är positivt. En stor del av de utpekade grönstråken består av redan etablerade grönområden. Effekten av att knyta samman dessa bedöms som positiv och bestående på lång sikt. Konsekvensen för arters rörlighet genom landskapet skulle kunna förbättras påtagligt beroende på hur sammankopplingarna genomförs. Större exploateringsprojekt inom utpekade strategiskt viktiga grönområden bedöms kunna ha en negativ bestående effekt på kommunens grönstruktur. Konsekvensen kan variera i storlek beroende på det enskilda projektets omfattning.

Följande åtgärder föreslås för att öka sannolikheten att grön infrastruktur främjas:

- Vid detaljplaneläggning behöver prioriterade biotoper kartläggas så att dessa kan fortsätta vara en del av den gröna infrastrukturen.
- Vid exploatering inom kommunens utpekade naturvårdsområden ska undersökningar göras för att ta reda på om eventuella exploateringsplaner är förenliga med kommunens ambitioner om att skapa och bevara en stark grönstruktur.
- En strategi för hur befintliga grönområden ska knytas samman bör tas fram.
- Kommunens viljeriktningar för natur och vatten ska efterlevas vid detaljplaneläggning.

Skyddade områden och arter

Områdena som omfattas av förändrad markanvändning i Brösarp planeras inom riksintresse för rörligt friluftsliv, friluftsliv och naturvård. Den förändrade markanvändningen planeras även i nära eller i direkt anslutning till naturreservat och Natura 2000-område. Brösarp har tidigare genomgått flera tillväxtprojekt där tätorten utökats söderut och norrut. Flera av skyddade områdena omringar hela tätorten i alla väderstreck förutom mot söder. Riksintresse för friluftsliv och rörligt friluftsliv överlappar hela tätorten. Dock ligger inte riksintressenas värdekärnor inom tätorten eller inom detaljplanerade områden. De huvudsakliga värdekärnorna består av ett varierat natur- och kulturlandskap längs kusten mellan Åhus och Simrishamn inklusive kustens vidsträckt sandstränder, Stenshuvud nationalpark, Ravlunda skjutfält, Brösarps backar, Christinehofs slott och ekopark samt områden av liknande värde för natur och friluftsliv.

Ett större markområde i och omkring tätorten Smedstorp omfattas av ett vattenskyddsområde för grundvattentäkt enligt 7 kap 21–22 §§ MB där det finns föreslagna detaljplaner. Det finns även ett närliggande vattenskyddsområde till detaljplanområdena i Södra delen av Brösarp. Det finns särskilda föreskrifter gällande exempelvis hantering av upplag och restriktioner kring schaktnings- och utfyllnadsarbetet i samband med exempelvis exploatering och djupa grundläggningsarbeten som kan skada vattenmiljön. Syftet med vattenskyddsområden är att ge ett långsiktigt skydd med hänsyn till nuvarande och kommande generationers behov av dricksvatten. Enligt kommunens VA-plan bör skyddet av våra dricksvattenresurser ges hög prioritet i samhällsplaneringen där bebyggelse och exploatering inom vattenskyddsområden ska undvikas. I Smedstorp finns inget verksamhetsområde för dagvatten vilket innebär att dagvatten ska hanteras lokalt och infiltrera till grundvattnet. Exploatering inom vattenskyddsområdet kan innebära en ökad risk av negativ påverkan på grundvattnet.

ÖP:n visar stor hänsyn till andra intressen, markens lämplighet och skyddade områden vid val av områden för utredning av nya vindkraftsetablering. I flera fall är det svårt att undvika att föreslagna utredningsområdena hamnar i nära eller direkt anslutning till riksintressen för naturvård, Natura 2000-områden och naturreservat. Därför bör det trots att utredningsområden är placerade utanför de skyddade områdena beaktas att det finns risk för indirekt negativ påverkan på naturmiljöer och arter som avses att skyddas.

Översiktsplanen nämner Tomelilla kommuns ansvarsarter och en ambition om att värna, gynna och bevara dessa. Flera av arterna omfattas av fridlysningsbestämmelser

i artskyddsförordningen. Därutöver är flera arter upptagna i EU-direktiv om gemensamt bevarande inom EU. Med tanke på den underlagsbrist som idag finns över arternas utbredning och förekomst kan det inte uteslutas att översiktsplanen inte tagit hänsyn till ansvarsarternas livsmiljöer och förekomster där förändrad markanvändning planeras.

Samlad bedömning skyddade områden

Översiktsplanen tar i sin helhet hänsyn till skyddade områden i mycket stor utsträckning i planens alla delar vilket bedöms som positivt. Endast ett fåtal skyddade områden berör i den fysiska planeringen som presenteras. Effekterna på skyddade områden bedöms blir små negativa till obetydliga. Undantaget är eventuella effekter på vattenskyddsområdet som berörs i tätorten Smedstorp om detaljplanerna inom vattenskyddsområdet genomförs. Här finns risk för en påtaglig, negativ och bestående effekt på dricksvattentäkten beroende på hur verksamheten i området kommer att hanteras. Ansvarsarterna och andra arter som omfattas av skydd förekommer ofta i urbana områden och i jordbrukslandskapet. ÖP:n ger inget intryck att skyddade arter kommer att beröras men det kan inte uteslutas och behöver bedömas i det enskilda fallet.

Följande åtgärder föreslås för att kunna efterleva bestämmelserna kring skyddade områden och arter:

- Eftersom de föreslagna detaljplanområdena i Brösarp är placerade utanför naturreservat, Natura 2000-område och riksintresse för naturvård bedöms påverkan på dessa områden bli obetydlig. Men eventuella indirekta effekter på närliggande skyddade områden bör undersökas om alla detaljplaner genomförs. Detta eftersom tätorten med tiden närmare sig naturreservatets och Natura 2000-områdets gränser.
- Lämpligheten gällande bebyggelse inom vattenskyddsområde i tätorten Smedstorp bör utredas för att inte riskera att skada grundvattentäkten. Antigen bör delar av detaljplanen upphävas eller hela detaljplanen omprövas vilket är ett ställningstagande som framkommit i Planeringsstrategi 2024–2026 Tomelilla kommun.
- Vid utredning av ny vindkraftsetablering bör naturmiljöer och arter som avses att skyddas i närliggande skyddade områden utredas närmare för att undvika indirekta negativa effekter i närliggande skyddade områden.
- Naturvärdesinventeringar med tillägg fördjupad artinventering av skyddade arter bör alltid genomföras inför planering av nya exploateringsprojekt för att kunna hitta bästa möjliga lösningar för byggnation med hänsyn till skyddade arter och deras livsmiljöer.
- Mer kunskap kring ansvarsarternas utbredning och förekomst behöver samlas in inom kommunens gränser för att kunna finna möjligheter att gynna och bevara dessa arter i linje med kommunens viljeriktning att bevara värdefull natur.

Kulturmiljö

Enligt 3 kap. 6 § MB ska mark- och vattenområden av betydelse från allmän synpunkt på grund av deras kulturvärden så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada kulturmiljön. Vidare anges det i 2 kap. 3 § PBL att fysisk

planering ska ske med hänsyn till bland annat kulturvärden. Det innebär att bärande karaktärsdrag och egenskaper hos en kulturmiljö inte får förvanskas; miljöerna får inte väsentligt förändras i sin karaktär. Enskilda lämningar eller byggnader kan vara skyddade enligt kulturmiljölagen (KML). ÖP:n tar även hänsyn till Region Skånes regionala Kulturmiljöprogram som lyfter särskilt värdefulla kulturmiljöer och kulturmiljöstråk inom regionen.

Riksintressen för kulturmiljövård

Detaljplanering i Skåne-Tranås och Smedstorp berör de utpekade riksintressena Tranås [L11] och Smedstorp [L12]. Detaljplaneringen berör inte riksintressenas värdekärnor i form av kulturhistoriska byggnader och tätortens kulturhistoriska karaktär. Anpassningar av den nya bebyggelsen planeras att ske på ett sådant sätt så att ny bebyggelse ska efterlikna befintlig bebyggelsestruktur.

Vid etablering av ny vindkraft kan det bli en mindre påverkan på upplevelsen av kulturlandskapet eftersom den omgivande landskapsbilden förändras. Riksintressenas markområden berörs däremot inte förutom vid Bollerup inom riksintresset Örup-Tosterup-Bollerup [L9] där eventuell vindkraftsetablering kommer att vara synlig från Bollerups slottsmiljö, en av riksintressets värdekärnor.

Kulturmiljöstråk

I Lunnar och Smedstorp berörs kulturmiljöstråket Malmö-Simrishamns järnväg av detaljplanelagda markområden. Kulturmiljöstråkets värdekärnor består av den äldre järnvägsmiljön med tillhörande byggnader exempelvis stationshus och lokstallar. Planerad bebyggelse kommer delvis att vara stationsnära. Vidare klargörs i ÖP:n att planerad bebyggelse ska anpassas så att nya verksamhetsområden som inte förväntas passa in i kulturmiljön placeras utanför kulturmiljöstråkets värdekärnor. Därutöver planeras kommande stationsnära bebyggelse att anpassas så att denna inte avviker påtagligt i sin utformning i jämförelse med kulturmiljön.

Fornlämningar

Ett stort antal enskilda fornlämningar finns utspridda inom kommunens alla delar, både synliga och dolda. Det går inte att direkt bedöma om dessa kommer att beröras vid enskilda föreslagna och planerade anläggningsarbeten utan saken behöver utredas i varje enskilt fall.

Samlad bedömning kulturmiljövård

Översiktsplanen tar i sin helhet hänsyn till riksintressen för kulturmiljövård och utpekade kulturmiljöstråk i mycket stor utsträckning i planens alla delar vilket bedöms som positivt. Effekterna på kulturhistoriska värden bedöms bli små negativa till obetydliga.

För att minimera risken för påverkan på riksintressenas bevarandevärden föreslås följande åtgärder:

- Tomelilla kommun har flera betydelsefulla kulturmiljöer som vittnar om kommunens historia och identitet. Kommunens viljeriktningar gällande kulturmiljö är därför viktiga att följa vid detaljplaneläggning och annan exploatering, exempelvis etablering av vindkraft.

- All exploatering i eller i nära anslutning till riksintressen behöver prövas vid planläggning så att denna inte påverkar kulturmiljön negativt.
- Vid exploatering på obebyggd mark bör arbetena föregås av en arkeologisk undersökning för att identifiera eventuella fornlämningar.

Vatten

Enligt 5 kap. MB ska medlemsländerna ta fram miljökvalitetsnormer (MKN) för bland annat vattenförekomster. Miljökvalitetsnormerna syftar till att ange de föroreningsnivåer som är acceptabla utan att människor och natur ska ta skada. Det finns åtgärdsprogram och förvaltningsplaner för alla vattenförekomster med föreslagna mål.

Enligt EU:s vattendirektiv är medlemsstaterna skyldiga att skydda, förbättra och återställa alla ytvattenförekomster. Det ska därför i alla planer och program redovisas om möjligheten att uppnår gränsvärdena för MKN äventyras eller om det finns risk för statusförändringar.

Ytvatten är det vatten som finns i sjöar och vattendrag samt hav. Ytvatten kan påverkas av dagvattenavrinning till följd av exempelvis nederbörd eller snösmältning som når dagvattensystemen och som så småningom når ytvattensystemen. Påverkan på ytvatten är därför beroende av markanvändning. Den fysiska planeringen är därför ett viktigt instrument för att exempelvis MKN ska kunna följas.

Dagvatten

I översiktsplanen görs ingen direkt riskanalys av utbyggnadsområdenas påverkan på vattenkvaliteten eller hur effekter av eventuella skyfall ska hanteras. När naturmark omställs till hårdgjord yta eller trafiken ökar så ökar även mängden dagvatten som behöver fördröjas och renas innan det når recipienter och vattendrag.

Översiktsplanen planerar för lokal dagvattenhantering i tätorternas utvecklingsområden. Därutöver har en revidering och uppdatering av gällande VA-plan genomförts. Detta är nödvändigt för att MKN ska kunna följas och bedöms som positivt. Vidare nämner ÖP att kommunen planerar för framtagning av en dagvattenplan där syftet är att utreda ansvarsfördelning och hantering av skyfall. Detta är nödvändigt för att bland annat undvika överbelastning av avloppsreningsanläggningar och därmed MKN för vatten vilket bedöms som positivt.

Vattendrag

Kommunen verkar för att följa vattendirektivets riktlinjer kring ekologisk status i kommunens fem olika vattendrag. Vattenråden (Kävlingeåns vattenråd, Österlens vattenråd och Vattenrådet för Nybroån, Kabusaån och Tygeån) är de aktörer som har mest ansvar för arbetet men där Tomelilla kommun samarbetar med grannkommunerna. Det mellankommunala samarbetet kring vattendragens status bedöms som positivt eftersom vattenkvaliteten sträcker sig över alla administrativa gränser.

Tomelilla kommun har tagit fram ett lokalt åtgärdsprogram för Stenbybäckens avrinningsområde, ett biflöde till Nybroån. Syftet med det lokala åtgärdsprogrammet är att ge fördjupad kunskap om vilka åtgärder som är effektivast att genomföra för

att förbättra vattenkvaliteten, den biologiska mångfalden och de hydromorfologiska förhållandena i bäcken. Det bedöms som positivt att åtgärdsprogram tagits fram för mindre biflöden som i sin tur påverkar de större vattendragen. Det kan bidra till en bättre förvaltning av vattendragen och en ökad chans att uppnå god ekologisk status. Åtgärdsprogrammet har också ett syfte att samordna arbetet med att minska översvämningensrisken inom centralorten vilket bedöms som positivt.

Utöver åtgärdsprogrammet för Stenbybäcken nämner ÖP ingen strategi för hantering av översvämning i tätorter som kan uppstå i de vattendrag som löper igenom eller i nära anslutning till tätorterna.

Samlad bedömning vatten

I sin helhet bedöms översiktsplanen ha en god helhetssyn på vilka riktlinjer som ska efterlevas för att kunna förbättra vattenkvaliteten inom kommunens vattendrag. Inga uppenbara risker för försämrade vattenkvalitet beskrivs i ÖP. ÖP bedöms därmed möjliggöra positiva konsekvenser för vattenkvaliteten samt den ekologiska statusen.

Följande åtgärder föreslås för att minska risken för negativ påverkan på vattenmiljöer:

- En konkret dagvattenplan eller strategi behöver tas fram för kommunen för att kunna hantera bland annat skyfall, dagvatten och spillvatten för att i sin tur kunna följa MKN för vatten.
- För att ytterligare öka möjligheterna att förbättra vattenkvaliteten i vattendragen bör en dialog med markägarna kring vattendragen samordnas och genomföras.
- Vid detaljplanarbete bör det planeras för lokal hantering av dagvatten för att minska risken för översvämning lokalt och på närliggande områden.

Nationella miljömål

De nationella miljömålen ligger till grund för Tomelilla kommuns lokala miljömål. Stora delar av viljeriktningarna i ÖP ligger i linje med flertalet av de nationella miljömålen.

Rikt växt och djurliv

ÖP bedöms i de flesta fall tillämpa en god hushållning av mark- och vattenområden där översiktsplanen undviker utveckling på mark med höga naturvärden. Endast i enstaka fall ianspråkats riksintresse för naturvård, friluftsliv och rörligt friluftsliv. ÖP presenterar ställningstaganden om att minska den negativa påverkan på berörd natur men i flera fall saknas tydliga ställningstaganden kring hur biologisk mångfald och grönstråk ska stärkas. I sin helhet bedöms kommunens växt- och djurliv kunna påverkas lite negativt av översiktsplanen.

Myllrande våtmarker

ÖP:n beskriver befintliga våtmarksområden inom kommunen men ger inga konkreta förslag på utveckling av dessa. ÖP:n synliggör våtmarkernas värden både biologiska värden och värden i den fysiska planeringen (dagvattenhantering). Det finns möjlighet att bidra positivt till miljömålets syften eftersom kommunen vill verka för att stärka våtmarksmiljöerna i landskapet även om konkreta åtgärdsförslag saknas i

dagsläget. Vattenråden arbetar aktivt för att öka mängden våtmarker i avrinningsområdena vilket bedöms som positivt.

Levande skogar

Skogsmark föreslås i enstaka fall tas i anspråk för bostadsutveckling. Dessa skogar utgörs främst av trivallövskog och barrskogsplanteringar. Skyddsvärda skogsområden inom skyddade områden undantas från exploatering. Flera skogsområden, både skyddade och icke skyddade skogsområden, omfattas av kommunens utpekade naturvårdsområden i översiktsplanen. Den regionala handlingsplanen för grön infrastruktur ska vara utgångspunkt för befintliga grönområdens utveckling. Översiktsplanen bedöms inte medföra några betydande effekter på miljömålet, varken positiva eller negativa.

Bara naturlig försurning

Kväveoxider från trafiken är den huvudsakliga orsaken till onaturlig försurning. Trafikintensiteten förutspås inte att öka och ÖP möjliggör användning av andra trafikslag än personbil vilket bedöms som positivt. Föreslagen utbyggnad av riksväg 11 och 19 till 2-1 väg bedöms också som positivt eftersom köbildningen och därmed avgasutsläppen då förväntas att minska.

Ett rikt odlingslandskap

ÖP förespråkar en restriktiv syn på exploatering av jordbruksmark vilket är i linje med miljömålet. Dock föreslår planen i flera fall ny bebyggelse på brukningsbar jordbruksmark i tätorterna vilket strider mot miljömålet. Det finns en ambition att skapa sammanhängande grönstråk för biologisk mångfald som integreras i jordbrukslandskapet, bland annat mellan Lunnarp och Ullstorp vilket ligger i linje med miljömålet att skapa förutsättningar för ett artrikt odlingslandskap som inte enbart fokuserar på produktion utan ett samspel mellan produktion och biologisk mångfald vilket bedöms som positivt.

Levande sjöar och vattendrag

Kommunen verkar för att följa vattendirektivets riktlinjer kring ekologisk status i kommunens fem olika vattendrag. Vattenråden (Kävlingeåns vattenråd, Österlens vattenråd och Vattenrådet för Nybroån, Kabusaån och Tygeån) är de aktörer som har mest ansvar för arbetet men där Tomelilla kommun samarbetar med grannkommunerna. Det mellankommunala samarbetet kring vattendragens status bedöms som positivt eftersom vattenkvaliteten sträcker sig över alla administrativa gränser.

Ingen övergödning

Markanvändningen i Tomelilla kommun består till 63 % av jordbruksmark. ÖP avser inte att förändra denna markanvändning i någon större utsträckning.

Näringsbelastningen på vattendragen förväntas bli oförändrad. Vattenråden arbetar för att minska näringsbelastningen på vattendrag och sjöar. Översiktsplanen bedöms inte medföra några betydande effekter på miljömålet, varken positiva eller negativa.

Begränsad klimatpåverkan

Tomelillas kommuns klimatprogram 2024–2045 är förvaltningens styrdokument och har ett övergripande mål för det långsiktiga klimatarbetet fram till 2045. Genom klimatprogrammet arbetar Tomelilla kommun för att uppnå Parisavtalets mål på lokal nivå med utgångspunkt i den lokala koldioxidbudgeten. Det är positivt att kommunen arbetar för att uppnå de nationella, regionala och globala målen. Kommunen ställer sig också positiv till utbyggnad av förnybara energikällor som vindkraft, solenergi och biogas vilken bedöms öka sannolikheten för minskade utsläpp av växthusgaser. Detsamma gäller för viljeriktningen att förbättra tillgängligheten till laddstolpar och på så sätt verka för fossilfria transporter. Föreslagen utveckling av de mindre tätorterna riskerar att öka mängden biltrafik. Kommunen arbetar för att minska beroendet av bil genom att utvecklingen av nya bostäder lokaliseras till kollektivtrafiknära lägen samt verkar för att stärka kollektivtrafiken och möjliggöra självbetjänande butiker i de fall livsmedelsbutiker inte finns i tätorten. ÖP planerar för fortsatt utveckling av GC-vägar mellan tätorterna vilket också är positivt för att minska beroendet av bil. Sammantaget föreslår översiktsplanen åtgärder som stödjer miljömålets inriktning